

YEŞİL, Şemseddin

(1905-1968)

Mutasavvıf, vâiz, yazar.

İstanbul'da doğdu. Abdülkâdir-i Geylânî soyundan gelen Ümmü Kemalzâde İmam-ı moğulları (Koca İmam-ı moğulları) ailesine mensuptur. Aile şeceresinin dayandığı Ümmü Kemal, II. Murad devrinde Buhara'dan gelip halen türbesinin bulunduğu Bolu-Gerede'de tekke kurmuş bir mutasavvıftır. Şemseddin, soyadı kanunu çıkınca hocası Yeşilzâde Mehmed Sâlih Efendi'ye nisbetle Yeşil soyadını almış, halk arasında Yeşil Hoca olarak tanınmıştır. Babası Hüseyin Efendi, Bolu'nun merkez Tekke köyünden olup Samatya civarındaki Hatuniye (Fatma Hatun) Camii imamlığı yapmıştır. Annesi Hanife Hanım, Bolu'nun Gerede ilçesi Hacılar köyündendir. On iki yaşında babasını kaybedince ailenin geçimini sağlamak için bir süre işportacılık gibi işlerde çalıştı. Yirmi yaşında Hatuniye Camii'nde imamlık vazifesine başladı. 1925'te İstiklâl Mahkemesi'nde yargılandı. 1929'da Hatuniye Camii kadro harici bırakılınca Haseki Sultan Camii imamlığına nakledildi. Müslüman Türk kadınının iffetiyle alakalı bir vaazından dolayı hakkında açılan soruşturmada devrin müftüsüyle tartışıp görevinden istifa etti. İki buçuk yıl sonra vazifeler evkafa devredilince Muhsine Hatun Camii'nde görev aldı. Samatya Etyemez'deki Bâyezîd-i Cedîd Camii'nde 1936-1951 yılları arasında imamlık görevinde bulundu. 1946'da Teşvikiye ve Yeraltı camilerinde vaaz etmek için İstanbul Müftülüğü'nden izin

aldı, diğer camiler için izin talebi müftülükçe uygun görülmedi. Kuvvetli bir hitabet gücüne sahip olan Şemseddin Yeşil'in vaazlarına halkın gösterdiği büyük ilgi bazı yöneticilerin dikkatini çekti. Günlük gazetelerde yayımlanan yazılarının yanı sıra 20 Şubat 1947'de çıkarmaya başladığı haftalık *Hakikat Yolu* mecmuasında (104 sayı yayımlanmış, 10 Şubat 1949'da kapanmıştır) Yeşilzâde Sâlih Efendi ile dönüşümlü olarak başyazarlık yaptı. Yazılarında ve vaazlarında genellikle Kur'an tefsiri, din-medeniyet ilişkisi, modern dünyada dinin rolü, İslâm büyükleri, mutasavvıflar, Ehl-i beyt muhabbeti gibi konular üzerinde duruyordu. Muâviye'ye ve Muâviye'yi savunanlara yönelik ağır sözler sarfetmesi üzerine, Aralık 1947'de dönemin Diyanet İşleri Reisi Ahmet Hamdi Akseki'nin Şemseddin Yeşil'in hatiplik ve vâizlikten men edilmesine dair yazısı neticesinde İstanbul müftüsü Ömer Nasuhi Bilmen tarafından vâizlik belgesi iptal edildi. 1949'da vâizlikten alınmasına ilişkin karara itiraz için devlet şûrasında açtığı dava reddedildi. Bunun üzerine Samatya'da kurduğu Yüksek Ahlâk Derneği'nde pazar günleri konferanslar vermeye başladı, bu faaliyetini ölümüne kadar sürdürdü. Muâviye aleyhtarlığı yaptığı ve Râfiziliği yaydığı iddiasıyla Tâhirülmevlevî'nin (Tahir Olgun) *İslâm Yolu* gazetesinde ve Abdürrahim Zapsu'nun *Ehl-i Sünnet* mecmuasında yayımlanan yazılarına karşı Yeşilzâde Sâlih Efendi ile birlikte *Hakikat Yolu*'nda cevabî yazılar kaleme aldı. Muhafazakâr çevrelerin tepkisi yüzünden *Hakikat Yolu*'nun satışının giderek düşmesi üzerine 22 Mart 1948'de haftalık *İslamiyet* gazetesini (350 sayı yayımlanmış, 20 Mayıs 1960'ta kapanmıştır) çıkardı. *Füyûzât* adlı tefsir kitabını oluşturan yazıları burada yayımlandı. 1950'de zaman zaman mevlid ilânları vererek cami kürsülerinde halka hitap etme fırsatı buldu.

Şemseddin Yeşil, vâizlik belgesinin iptalinden sonra imamlık görevinin de elinden alınmaması için daha dikkatli davranmaya başladı; buna rağmen 26 Aralık 1950'de Süleymaniye Camii'nde Kore şehitleri için okunan mevlidin ardından şehid çocuklarına maddî yardımdan bahsetmesi ve izinsiz vaaz vermesinden dolayı yargılandı. Şiîlik ve Bâtınlık propagandası yapmak, Diyanet İşleri Reisi'ne nahoş târizlerde bulunmak, imamlık görevini aksatmak ve halkı tahrik etmek gibi suçlamalarla 28 Kasım 1951'de Diyanet İşleri Reisi Eyüp Sabri Hayırloğlu tarafından Etyemez Camii'ndeki görevinden alındı. 11 Aralık'ta

kendisine gerekçeli karar tebliğ edilince devlet şûrasında yeniden dava açtı. Dilekçesinde hutbe ve vaazlarının yayımlandığını, bunlarda dine, şeriata, kitâb-ı mübîne, vicdana, akl-ı selîme aykırı bir şey bulunmadığını, ayrıca birçok eser yazdığını, bunların defalarca basıldığını, eserlerinde kendisine isnat edilen şeylere dair bir kelime bile yer almadığını belirtti. Ancak açtığı dava yine reddedildi. Bunun üzerine Yüksek Ahlâk Derneği'ndeki sohbetlerine devam etti. Sultanahmet'te kendisine ait şeker imalâthanesiyle Beyazıt Sahafı Çarşısı'ndaki kitapçı dükkânından elde ettiği gelirle geçimini sağladı. Şemseddin Yeşil 8 Temmuz 1968'de vefat etti, mezarı Zeytinburnu'nda Silivrikapı'dan Seyitnizam'a giden yolun solundaki mezarlıktadır. Her yıl 10 Muharrem'de sevenleri tarafından mevlid okutulmakta ve mezarı ziyaret edilmektedir. Şemseddin Yeşil İslâmî ilimlere vâkıf, Kâdiriyye tarikatına müntesip, Hz. Ali ve Ehl-i beyt muhibbi, ashaptan övgüyle bahseden, dinî, millî ve mânevî değerleri her şeyin üstünde tutan bir şahsiyettir. Siyasal-sosyal açıdan çalkantılı bir dönemde vaaz ve hutbeleri halk tarafından beğenilmekle birlikte birçok eleştiriye mâruz kalmış, bu eleştirilere cevap vermiş, bunların bir kısmı kitap halinde yayımlanmıştır. 1946'da Millî Kalkınma Partisi'nden, 1950'de Demokrat Parti'den milletvekili adayı gösterilmişse de kazanamamış, ardından siyaseti bırakmıştır.

Vaazlarında ve yazılarında dinî meseleleri tasavvufî bakış açısıyla izah eden Şemseddin Yeşil, *Kitâbü't-Tasavvuf* adlı eserinde (s. 114-149) varlık, varlık mertebeleri, şeriat-tarikat-mârifet ilişkisi, gerçek bilgiye ulaşma yöntemleri, irade meselesi, zâhir-bâtın münasebeti, ruhun mahiyeti gibi konuları hitabet üslûbuyla ele alır. Tasavvufu "İslâm hikmeti" şeklinde tanımlar ve bu hikmetin vahdet-i vücûd üzerine temellendiğini söyler. Ona göre Kur'an ve Sünnet'ten delillerle sabit olan vahdet-i vücûd fikri, mutlak varlığın Hakk'a ait olması ile Hakk'ın varlıktaki mutlak birliği ilkesinin terkiibinden teşekkül eder. Vahdet-i vücûd gerçek tevhid ve ulûhiyyet anlayışıdır. Şemseddin Yeşil'e göre İslâm hikmeti ve irfanı olan tasavvufun asıl konusu tevhid hakikatidir. Tasavvufu tarikat arasında bir ayırım gözetken Şemseddin Yeşil, her devirde tarikat ehlinin çokça bulunduğunu, kâmil mutasavvıfların ise sınırlı kaldığını ileri sürer (a.g.e., s. 61-62). Eserlerinde tarikat ve seyrüsülûk bahslerine fazla yer vermez; daha çok tasavvu-

Şemseddin Yeşil

YEŞİL, Şemseddin

fun nazarı konularına, âyetlerin işâri mâ-nalarına temas eder. Bu konularda temel kaynakları Abdülkâdir-i Geylânî ile Muhyiddin İbnü'l-Arabî'dir. Yeşil'e göre tasavvuf iki meşrebe ayrılır. Birincisi müessirden esere, ikincisi eserden müessire intikal usulüdür. İlk usulü Muhyiddin İbnü'l-Arabî ve onun yolundan gidenler, ikinci usulü Gazzâlî ve mutasavvıfların ekserisi takip etmiştir. Kendisi mârifetin tahsilinde İbnü'l-Arabî zevkini diğerinden üstün tutar (a.g.e., s. 81-83). Bu sebeple Cumhuriyet sonrası Ekberîyye mektebinin mensupları arasında sayılabilir. Fikirlerini açıklamada işâri tefsir geleneğini takip eden Şemseddin Yeşil, *Füyûzât* adlı tasavvufî tefsirinde Ni'metullah b. Mahmûd Nahcuvânî, Abdülkâdir-i Geylânî, Muhyiddin İbnü'l-Arabî, İsmâil Hakkı Bursevî ve Elmalılı Hamdi Yazır'ı kaynak olarak kullanmıştır.

Eserleri. Kırkı aşkın eseri bulunan Şemseddin Yeşil'in başlıca eserleri şunlardır: *Meş'al-i Felâh: İslâm Dini'nin Bütün Beşerîyyetin Dini Olarak Gönderildiği Aklın ve Naklen İsbat Olunur* (İstanbul 1947); *Bilinmeli: Kırk Hadis* (İstanbul 1948); *Allah'a Nasıl Münâcât'ta Bulunmalı?* (İstanbul 1950); *Kitâbü't-Tasavvuf* (İstanbul 1955); *Dünya Gidişine Kur'an Ne Diyor?* (İstanbul 1956); *Şeyh-i Ekber Hakikati Nasıl Anlatıyor?* (İstanbul 1956); *Cennet Cehennem* (İstanbul 1957); *Allah De: Besmelenin Esrarı, Ruh Nedir?* (İstanbul 1957); *İslâm Dininde Sarsılmayan Esaslar* (İstanbul 1957); *Miracın Hakikati Berat'ın Esrarı Orucun Manası* (İstanbul 1960); *Kitâb'd-Dua ve Ed'îye-i Me'sûre* (İstanbul 1962); *Maneviyyat Bağçesi: Evliyâullah Sözleri, Ârifler Sofrası* (İstanbul 1963); *Din Nuru: On Üç Yazım* (İstanbul 1965); *Zirve-i Tevhid, Saadet Yolu (İlmihal)* (İstanbul 1965); *Gavs-ı Azam Abdülkâdir-i Geylânî Hazretlerinin Hakikate ve Marifete Aid Nutuklarından* (İstanbul 1968); *İman-Küfür* (İstanbul 1969); *Hız Muhammed* (İstanbul 1983); *Füyûzât: Kur'an-ı Mübîn'in Meâlen Tefsiri* (I-VII, İstanbul 1984); *Cevaplar: İslâm Dininde Reform İsteyenlere Cevap, Dinsizlere Cevap, Org. Fahrettin Altay'a Cevap, Metropolit Yakovas'a Cevap, Amerikalıların Suallerine Cevap* (İstanbul 1985); *Bin Bir Hadis* (İstanbul 1996); *İslâm'ın Çağımıza Verdiği Cevaplar* (İstanbul 1996); *Dîvânü'l-huteb: İslâmın Ruhunu, Kâinatın Gidişini Bildiren Hutbelerim* (İstanbul 2005); *Varını Allah'a Sat* (İstanbul 2010).

BİBLİYOGRAFYA :

Diyanet İşleri Başkanlığı İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü Sicil Daire Başkanlığı, Şemseddin Yeşil Özlük Dosyası; Şemseddin Yeşil, *Kitâbü't-Tasavvuf*, İstanbul 1955; Abdullah Develioğlu, *Büyük İnsanlar*, İstanbul 1973, s. 476; Bekir Fındık, *Şemseddin Yeşil'in Hayatı ve Tefsiri "Füyûzât"* (yüksek lisans tezi, 2002), AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 12-40; Ümran Selman, *Avâm-ı Nâs'da Yeşil Hoca Namıyla Ma'ruf (Halk Arasında Yeşil Hoca Diye Tanınan) Muhammed Şemseddin Yeşil Efendi Hazretleri Kimdir?*, İstanbul 2007; Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, "Şems-üd-din Yeşil Efendi", *Yeni İstanbul*, 12 Temmuz 1968; "Beşeriyet Bir Gün Kur'an Sofrasında Diz Dize Oturacaktır" (röportaj: Pınar Zengin – Sema Özkul), *Keşkül*, sy. 18, İstanbul 2011, s. 51-61; Nihat Azamat, "Kâdirîyye", *DİA*, XXIV, 135.

SEMİH CEYHAN

YEŞİLCAMI KÜLLİYESİ

Bursa'da
XV. yüzyılda
inşa edilen külliye.

Cami, medrese, imaret, türbe ve hanlardan meydana gelen, bulunduğu semte adını veren külliyenin bânisi Sultan Mehmed'dir. Tarihi vesikalarda İmâret-i Sultân, İmâret-i Sultân Çelebi Mehmed Han gibi isimlerle anılmakla birlikte cami, türbe ve medresedeki çinilerden dolayı Yeşilcami Külliyesi adıyla meşhur olmuştur. Bânisinin, mimarının, süsleme programını yapan nakkaşbaşının, mihrap çinileri ustalarının, hünkâr mahfilindeki çinilerin ustasının ve ahşap işçiliklerini ya-

pan ustanın adını veren altı adet kitâbesiyle külliye Osmanlı mimarisinde tek örnektir. Sultan I. Mehmed dedesi I. Murad'ın şehrin batısında, babası Yıldırım Bayezid'in şehrin doğusunda inşa ettirdiği külliyelerden sonra kendi külliyesini şehrin ortasında ve ovaya hâkim bir tepe üzerinde yaptırmıştır. Kardeşlerini bertaraf edip devleti yeniden oluşturan Çelebi Sultan Mehmed Edirne, Dimetoka, Merzifon gibi yerlerde mimari eserler inşa ettirmişse de işlerinde en muhteşemi bu külliyenin camisiyle türbesidir. Külliyenin diğer yapıları gibi şehrin silüetinde önemli bir yeri olan Yeşilcami planı ve çini süslemeleriyle Tebriz'deki Gökmesic'de çok benzemektedir. Timur, Ankara Savaşı'nda (1402) Yıldırım Bayezid'i mağlûp ettikten sonra Tebriz'e dönerken bazı Osmanlı âlimlerini ve sanatkârlarını da yanında götürmüş, 1405'te ölünce bunlar geri dönerken beraberlerinde Tebriz'den bazı sanatkârları da getirmişlerdi. Bu sanatkârların caminin planlanmasına ve kitâbelerdeki ibarelerin seçimine yardımcı buldukları, özellikle de çinilerini imal ettikleri anlaşılmaktadır.

Külliye binaları bir taraftan dere, iki taraftan derin bir yarla çevrilen arsa üzerine yerleştirilmiştir. Külliyenin merkezinde yer alan ve inşasına 817'de (1414) başlanan caminin taçkapısı üzerindeki celi süslü yazılı, üç satır halinde bütün kavsarayı dolaşan, eşine az rastlanır uzunlukta bir metne sahip kitâbesinde bânisinin Çelebi Sultan Mehmed olduğu ve inşaatın Zilhicce 822'de (Aralık 1419) tamamlandığı kay-

Yeşilcami'nin içinden bir görünüşü

